

Motion till riksdagen

1987/88:Ju37

av Per-Olof Strindberg m. fl. (m)

med anledning av prop. 1987/88:138 om val av nämndemän, m. m.

I propositionen föreslås bl. a. att mandatperioden för nämndemän i allmänhet förkortas från sex till tre år samt att den övre åldersgränsen för valbarhet till nämndemannauppdrag, 70 år, slopas.

Mandatperiodens längd

Enligt propositionen skall den nuvarande sexåriga mandatperioden för nämndemän förkortas till tre år. För denna förändring åberopas i propositionen flera skäl, bl. a. att den kortare mandatperioden kommer att öka intresset för att pröva på nämndemannauppdraget och därigenom bidra till en förbättring av rekryteringen. Vidare åberopas att den nuvarande mandatperioden leder till att det kan ta avsevärd tid innan nämndemannakåren speglar den gällande politiska sammansättningen i kommunfullmäktige och landsting.

Vi kan inte för vår del finna att de skäl departementschefen åberopar för en ändrad mandatperiod är övertygande. Den sexåriga mandatperioden för nämndemän har tillämpats sedan 1948. Men motsvarande ordning gällde i praktiken sedan lång tid dessförinnan. Ett flertal remissinstanser med särskilda insikter i frågor av denna natur har avstyrkt förslaget. Det finns anledning att i detta sammanhang citera vad riksåklagaren anförde i sitt remissutlåtande: "Mot bakgrund av den styrka ställning som nämndemännen numera har i domstolarna synes behovet av erfarenhet och kontinuitet än mer framträdande. Till detta kommer att opinionstrycket på de rättsvärdande myndigheterna i dag torde vara långt hårdare än tidigare. En relativt lång mandatperiod torde här, generellt sett, stärka nämndemannens ställning i nu berört hänseende. Som jag ser det talar alltså starka rättssäkerhetsskäl mot en så radikal förkortning av mandatperioden för nämndemän som föreslås i promemorian". Vi delar oförbehållsamt denna uppfattning.

I propositionen gör departementschefen gällande att erfarenheten visar att nyvalda nämndemän genom samarbetet med de lagfarna domarna och äldre kollegor "snabbt tillägnar sig den erfarenhet som behövs för deras medverkan i domstolsarbetet". Något annat underlag som stöder detta påstående finns inte i propositionen. Tvärtom torde det förhålla sig så – vilket ett antal remissinstanser intygar – att en förhållandevis lång tjänstgöringsperiod är av

avgörande betydelse för att nämndemännen skall kunna fullgöra sina uppdrag.

Departementschefen åberopar vidare som en fördel med kortare mandatperiod att den gällande politiska sammansättningen i kommunfullmäktige och landsting snabbare kommer att kunna avspeglar sig i nämndemannakåren. Detta ser vi snarast som ett argument emot att införa en förkortad mandatperiod. Det finns en djupgående skillnad mellan gängse politiska uppdrag i kommuner och landsting och nämndemannauppdraget. Att vara nämndeman är att utföra en domargärning, vilket ställer höga krav på bl. a. oberoende. Denna fråga har behandlats av Göta hovrätt i dess remissyttrande. Hovrätten anförde bl. a.: "Genom val till övriga församlingar skall de olika partiernas vilja och ambitioner genomföras, vilket inte är fallet med nämndemannavalen. Det vore för rättskipningen och för den enskildes förtroende härför, synnerligen olyckligt om nämndemannavalen kom att uppfattas på samma sätt som andra val. Risken härför är stor med den föreslagna mandatperioden". Som framgått av det anförda delar vi hovrättens uppfattning. Någon ändring av nämndemännens mandatperiod bör således inte ske.

Enligt propositionen skall löpande tjänstgöringstider för nämndemän upphöra vid utgången av år 1988. Nyval av nämndemän för tiden fr. o. m. år 1989 skall med tillämpning av de nya bestämmelserna äga rum under år 1988. Som anförts ovan motsätter vi oss en förändrad mandatperiod för nämndemännen. Vi vill emellertid framhålla att det finns anledning att ifrågasätta om riksdagen på detta sätt kan upphäva beslut som i laga ordning fattats av aktuella valförsamlingar. Innan riksdagen avgör ärendet bör yttrande i frågan inhämtas från konstitutionsutskottet. Även om några formella hinder inte finns för det föreslagna förfarandet finner vi det emellertid principiellt olämpligt.

Val av nämndemän

I propositionen föreslås att valförsamlingarna skall åläggas i lag att eftersträva en allsidig sammansättning av nämndemannakåren med hänsyn till ålder, kön och yrke. Departementschefen betonar att dessa regler har målsättningskaraktär.

Vi motsätter oss förslaget. Det är från principiella utgångspunkter oacceptabelt att riksdagen på detta sätt skall styra valförsamlingarnas suveränitet då det är fråga om utseende av nämndemän. Tvärtom talar starka skäl för att valet av nämndemän helt skall baseras på vederbörandes personliga förutsättningar att utföra sitt ansvarsfyllda uppdrag. Det är att ta ovidkommande hänsyn, som ytterst kan hota rättssäkerheten för medborgarna, om faktorer som ålder, kön och yrke skall tilläggas en avgörande betydelse. Det finns anledning att räkna med att de politiska partierna vid nominering av nämndemän kommer att eftersträva en allsidigt sammansatt nämndemannakår. I detta sammanhang förtjänar det att framhållas att en väsentlig anledning till att nämndemannakåren i vissa avseenden har en bristfällig representativitet beror på att antalet nämndemän i flertalet mål av

statsfinansiella skäl minskats. Det ligger i sakens natur att om antalet nämndemän ökas ökar även representativiteten.

Mot. 1987/88
Ju37

Hemställan

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställs

1. att riksdagen avslår regeringens förslag såvitt avser ändring av mandatperiod för nämndemän i allmänhet.
2. att riksdagen avslår regeringens förslag såvitt avser att valförsamlingar i lag skall åläggas att eftersträva en allsidig sammansättning av nämndemannakåren med hänsyn till ålder, kön och yrke.

Stockholm den 7 april 1988

Per-Olof Strindberg (m)

Björn Körlof (m)

Nic Grönvall (m)

Håkan Stjernlöf (m)

Sven Munke (m)

Göran Ericsson (m)

Margareta Gard (m)

Allan Ekström (m)

Ewy Möller (m)

Hugo Hegeland (m)

Arne Svensson (m)

Jerry Martinger (m)